SCENARIUSZ LEKCJI JPJO

Temat: *Czy polski to najtrudniejszy język świata? Polszczyzna, zapożyczenia i skrzydlate słowa na mapie językowej Europy*

METRYCZKA ZAJĘĆ

POZIOM A2/B1

CZAS TRWANIA ok. 90 min

FORMA słuchanie + praca z tekstem + analiza słownictwa + dyskusja

MATERIAŁY

- podcast z prof. Markiem Łazińskim (1–10 min)
  POLKAst odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*
- karta pracy
- tablica/flipchart
- markery

CELE OGÓLNE

- zapoznanie osób uczących się ze specyfiką języka polskiego na tle innych języków świata (wzory adresatywne, zapożyczenia, skrzydlate słowa)
- rozwijanie sprawności słuchania i mówienia na materiale popularnonaukowym
- przełamywanie barier w stosowaniu struktur porównawczych oraz oficjalnych form grzecznościowych

CELE SZCZEGÓŁOWE. OSOBA UCZĄCA SIĘ POTRAFI

- wyjaśnić mechanizmy ewolucji współczesnej polszczyzny (przechodzenie od form syntetycznych do analitycznych)
- zidentyfikować, poprawnie zinterpretować i odmienić dawne oraz współczesne zapożyczenia
- zastosować w praktyce polski system adresatywny (*pan/pani/państwo*) w odniesieniu do innych języków
- użyć w praktyce wybranych struktur gramatycznych służących do wyrażania opinii i porównań (*różni się od..., podobnie jak w...*)

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1 FAZA WPROWADZAJĄCA | OK. 15 MIN

- **Rozgrzewka językowa (burza mózgów)**: lektor/ka zapisuje na tablicy wielkimi literami słowo *WITAM*; pyta osoby uczące się, co to słowo oznacza, w jakich sytuacjach je stosują i czy słyszały o „wojnie internetowej" wokół rozpoczynania maili od tego sformułowania
- **Dyskusja sterowana**: Czy język powinien być surowy w regułach grzecznościowych? Kto decyduje o zasadach savoir-vivre'u – profesorowie czy dynamika Internetu?
- **Wprowadzenie do tematu**: przedstawienie postaci prof. Marka Łazińskiego oraz tematyki podcastu skupionej wokół polszczyzny na tle Europy i świata

2 FAZA REALIZACYJNA (SŁUCHANIE I PRACA Z TEKSTEM) | OK. 50 MIN

KROK A. PIERWSZE SŁUCHANIE (GLOBALNE) | OK. 10 MIN

- odsłuch początkowego fragmentu podcastu (pierwsze 2 min)
- **zadanie dla osób uczących się**: odpowiedz na pytanie: *Czy prof. Łaziński uważa rozpoczynanie maili od słowa „witam" za wielki i niewybaczalny błąd?*
- **weryfikacja**: krótka rozmowa na forum i zapis głównej tezy na tablicy (Profesor uspokaja, że w dobie krótkich wiadomości poświęcamy tej dyskusji zbyt dużo uwagi)

KROK B. DRUGIE SŁUCHANIE (SZCZEGÓŁOWE) | OK. 20 MIN

- lektor/ka odtwarza nagranie do ok. 10. min i rozdaje pytania do nagrania
- **pytania szczegółowe**:
  1. *Do jakich dwóch języków europejskich (pod względem używania 3. osoby w grzeczności) profesor porównuje polszczyznę?* (hiszpański, włoski)
  2. *Jakie kraje i języki słowiańskie są najbliższymi „krewniakami" języka polskiego?* (Słowacja, Czechy, Ukraina)
  3. *Co według profesora sprawia, że język polski w perspektywie lat staje się dla obcych odrobinę łatwiejszy?* (tendencja do analityzmu)
- **weryfikacja**: sprawdzenie odpowiedzi w parach, a następnie na forum

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami" realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

KROK C. PRACA NAD SŁOWNICTWEM I GRAMATYKĄ | OK. 20 MIN

Komentarz dla lektora/ki. Prof. Łaziński podkreśla, że język polski nie jest odizolowaną wyspą. Polszczyzna dąży do analityzmu (upraszczania końcówek pod wpływem angielskiego) oraz od wieków chłonęła zapożyczenia orientalne i europejskie, zmieniając przy tym swój system etykiety towarzyskiej i bogatą frazeologię.

ĆWICZENIE 1. ZAPOŻYCZENIA I: ANGIELSKIE WPŁYWY I ANALITYZM

1.1. Przekształć tradycyjne formy jednowyrazowe na formy dwuwyrazowe ze słowem *bardziej*.

PRZYKŁAD: Ten kelner w kawiarni jest uprzejmiejszy niż tamten. --> *Ten kelner w kawiarni jest bardziej uprzejmy niż tamten.*

1. Mój język polski jest z każdym dniem płynniejszy.
2. Ten nowy podręcznik do lekcji jest dostępniejszy w bibliotece.
3. Ten napis na tablicy jest z daleka widoczniejszy.
4. Nowy lektor na uniwersytecie jest o wiele cierpliwszy niż poprzedni.
5. Ten krótki artykuł naukowy jest zrozumialszy dla obcokrajowca.
6. Tradycyjny polski obiad bywa o wiele tłuściejszy niż jedzenie w mojej ojczyźnie.

1: bardziej płynny, 2: bardziej dostępny, 3: bardziej widoczny, 4: bardziej cierpliwy, 5: bardziej zrozumiały, 6: bardziej tłusty

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami" realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1.2. Zamień tradycyjną formę celownika na konstrukcję z przyimkiem *dla* (kalka z ang. *for*).

PRZYKLAD:

Profesor pomaga studentom. --> *Pomoc dla studentów.*

1. Firma przygotowała i zadedykowała program klientom.
2. Kupiliśmy te nowe, ilustrowane słowniki dzieciom.
3. Uniwersytet organizuje darmowe kursy obcokrajowcom.
4. Nauczyciel przygotował ciekawe ćwiczenia gramatyczne studentom.
5. Na urodziny upiekłem pyszne ciasto czekoladowe rodzicom.
6. Architekt zaprojektował nowoczesny dom naszym znajomym.

1: dla klientów, 2: dla dzieci, 3: dla obcokrajowców, 4: dla studentów, 5: dla rodziców, 6: dla naszych znajomych

ĆWICZENIE 2. ZAPOŻYCZENIA II: ŚLEDZTWO ETYMOLOGICZNE

Uzupełnij luki wyrazami w poprawnej formie gramatycznej i wpisz ich pochodzenie (niemieckie/arabskie/tureckie/angielskie).

kebab, torba, bohater, towar, ratusz, rage bait

1. W historycznym centrum każdego starego polskiego miasta znajduje się piękny ..... (pochodzenie: .....).
2. Profesor spakował wszystkie książki i słowniki do dużej, skórzanej ..... (pochodzenie: .....).
3. Wiele współczesnych portali internetowych używa tytułów typu ..... (pochodzenie: .....), aby wywołać złość u czytelników.
4. Polacy bardzo chętnie jedzą na obiad porcję smacznego ..... (pochodzenie: .....) z warzywami.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami" realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

5. W dawnych czasach polscy żołnierze uczyli się odwagi od dzielnych ..... (pochodzenie: .....) ze Wschodu.
6. W pociągu do Białegostoku przewożono dużo cennego ..... (pochodzenie: .....).

1: ratusz (niemieckie), 2: torby (tureckie), 3: rage bait (angielskie), 4: kebabu (arabskie), 5: bohaterów (tureckie), 6: towaru (tureckie)

ĆWICZENIE 3. ZAPOŻYCZENIA SEMANTYCZNE I PORÓWNANIA

Wstaw odpowiedni przyimek (*od*, *jak*, *w*) oraz podaj poprawną końcówkę dla słowa w nawiasie.

1. Polszczyzna różni się ..... (**język czeski**) ..... akcentem i brakiem długich samogłosek.
2. Podobnie .... (**język ukraiński**) ....., w polskim czasowniki odmieniają się przez osoby.
3. System adresatywny we Włoszech wygląda tak samo ..... (**język polski**) ..... – też używa się trzeciej osoby.
4. Gramatyka słowacka rozwijała się prawie tak samo ..... (**gramatyka polska**) ....., bo te języki to bliscy krewni.
5. Podobnie .... (**język hiszpański**) ....., Polacy mają silnie rozwinięty system „pan/pani”.
6. Wymowa tych trudnych głosek w moim kraju różni się ..... (**wymowa polska**) ..... tempem mowy.

1: od języka czeskiego, 2: jak w języku ukraińskim, 3: jak język polski, 4: jak gramatyka polska, 5: jak w języku hiszpańskim, 6: od wymowy polskiej

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

ĆWICZENIE 4. ETYKIETA: SYSTEM PAN/PANI

Przekształć zdania potoczne na oficjalne formy z użyciem słów *pan/pani/państwo*.

1. Czy chcesz (ty – mężczyzna) napić się herbaty w studiu nagraniowym?
2. Gdzie kupiliście (wy – grupa mieszana) ten wielki słownik etymologiczny?
3. Czy możesz (ty – kobieta) na chwilę podgłośnić ten mikrofon?
4. Słuchajcie (wy – dwie kobiety) uważnie kolejnego fragmentu wywiadu.
5. Od jak dawna uczysz się (ty – mężczyzna) języka polskiego za granicą?
6. Czy zostawiliście (wy – grupa mieszana) już swój komentarz pod podcastem?

1: Czy pan chce..., 2: Gdzie państwo kupili..., 3: Czy pani może..., 4: Niech panie słuchają... (lub: Proszę panie o uważne słuchanie...), 5: Od jak dawna pan się uczy..., 6: Czy państwo zostawili...

ĆWICZENIE 5. SKRZYDLATE SŁOWA W AKCJI

Uzupełnij zdania słowem z ramki w odpowiedniej formie.

kość niezgody, matka Polka, jabłko niezgody, skrzydlate słowa

1. Profesor wyjaśnił, że termin „.....” historycznie pochodzi bezpośrednio z Iliady Homera.
2. Pieniądze ze spadku stały się prawdziwą ..... w tej rodzinie i wszyscy się pokłócili.
3. Dawniej symbolem kobiety poświęcającej się dla rodziny była tzw. ....., co nawiązuje do wiersza Mickiewicza.
4. W mitologii greckiej to Parys podarował Afrodycie słynne ....., co wywołało wojnę trojańską.

1: skrzydlate słowa, 2: kością niezgody, 3: matka Polka, 4: jabłko niezgody

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

ĆWICZENIE 6. MOSTY KULTUROWE
Zadanie otwarte: osoby uczące się podają odpowiedniki polskich idiomów w swoich językach ojczystych i tłumaczą je dosłownie na język polski.

3 FAZA PODSUMOWUJĄCA (PRODUKCJA JĘZYKOWA) | OK. 25 MIN

Debata/dyskusja w grupach. Osoby uczące się dzielą się na małe zespoły i losują temat do dyskusji:

1. *System pan/pani w języku polskim jest zbyt skomplikowany i buduje sztuczny dystans. Polacy powinni przejść na system angielski (wszyscy na „ty").*
2. *Język polski ubożeje i niszczy się przez masowe zapożyczenia oraz uproszczenia gramatyczne z języka angielskiego.*
3. *Skrzydlate słowa i metafory narodowe (typu matka Polka) są zbędne – utrudniają obcokrajowcom naukę komunikacji.*

Prezentacja stanowisk. Liderzy zespołów przedstawiają wnioski z wykorzystaniem struktur porównawczych.

PRACA DOMOWA (DO WYBORU)

- **Wersja pisemna (felieton)**. Napisz krótki felieton (ok. 100–120 słów) pt. *Moje ulubione skrzydlate słowo lub zwrot grzecznościowy w języku polskim.*
- **Wersja badawcza**. Znajdź 2 inne polskie idiomy zwierzęce lub roślinne, podaj ich definicje i poprawne odpowiedniki w swoim języku ojczystym.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami" realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY
POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

1 SŁUCHANIE PODCASTU (1:00-10:00)

ZADANIE A. SŁUCHANIE GLOBALNE

Odpowiedz na pytanie na podstawie nagrania.

Czy prof. Marek Łaziński uważa rozpoczynanie maili od słowa „witam” za wielki i niewybaczalny błąd?

.....

.....

.....

ZADANIE B. SŁUCHANIE SZCZEGÓŁOWE

Odpowiedz na pytania.

1. Do jakich dwóch języków europejskich (pod względem używania 3. osoby w grzeczności) profesor porównuje polszczyznę?

   .....

   .....

   .....

2. Jakie kraje i języki słowiańskie są najbliższymi „krewniakami” języka polskiego?

   .....

   .....

   .....

3. Co według profesora sprawia, że język polski w perspektywie lat staje się dla obcych odrobinę łatwiejszy?

   .....

   .....

   .....

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY
POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

2 GRAMATYKA I SŁOWNICTWO

ĆWICZENIE 1. ZAPOŻYCZENIA I ANALITYZM

1.1. Przekształć formy jednowyrazowe na konstrukcje ze słowem *bardziej*.

PRZYKŁAD: Ten kelner jest uprzejmiejszy. --> Ten kelner jest **bardziej uprzejmy**.

1. Mój język polski jest z każdym dniem płynniejszy.
   --> Mój język polski jest z każdym dniem .....
2. Ten nowy podręcznik jest dostępniejszy w bibliotece.
   --> Ten nowy podręcznik jest o wiele .....
   w bibliotece.
3. Ten napis na tablicy jest z daleka widoczniejszy.
   --> Ten napis na tablicy jest z daleka .....
4. Nowy lektor na uniwersytecie jest o wiele cierpliwszy niż poprzedni.
   --> Nowy lektor na uniwersytecie jest o wiele .....
   niż poprzedni.
5. Ten krótki artykuł naukowy jest zrozumialszy dla obcokrajowca.
   --> Ten krótki artykuł naukowy jest ..... dla
   obcokrajowca.
6. Tradycyjny polski obiad bywa o wiele tłuściejszy niż jedzenie w mojej ojczyźnie.
   --> Tradycyjny polski obiad bywa o wiele .....
   niż jedzenie w mojej ojczyźnie.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY
POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

1.2. Zamień formę celownika na konstrukcję z przyimkiem *dla*.

PRZYKŁAD: Profesor pomaga studentom. --> Pomoc **dla studentów**.

1. Firma przygotowała i zadedykowała program klientom.
   --> Firma przygotowała program .....
2. Kupiliśmy te nowe, ilustrowane słowniki dzieciom.
   --> Kupiliśmy słowniki .....
3. Uniwersytet organizuje darmowe kursy obcokrajowcom.
   --> Uniwersytet organizuje darmowe kursy .....
4. Nauczyciel przygotował ciekawe ćwiczenia gramatyczne studentom.
   --> Nauczyciel przygotował ćwiczenia gramatyczne .....
5. Na urodziny upiekłem pyszne ciasto czekoladowe rodzicom.
   --> Na urodziny upiekłem ciasto czekoladowe .....
6. Architekt zaprojektował nowoczesny dom naszym znajomym.
   --> Architekt zaprojektował nowoczesny dom .....

ĆWICZENIE 2.

Uzupełnij luki wyrazami w poprawnej formie oraz wpisz ich pochodzenie (niemieckie/arabskie/tureckie/angielskie).

kebab, torba, bohater, towar, ratusz, rage bait

1. W historycznym centrum każdego starego polskiego miasta znajduje się piękny ..... (pochodzenie: .....).
2. Profesor spakował wszystkie książki i słowniki do dużej, skórzanej ..... (pochodzenie: .....).
3. Wiele współczesnych portali internetowych używa tytułów typu ..... (pochodzenie: .....), aby wywołać złość u czytelników.
4. Polacy bardzo chętnie jedzą na obiad porcję smacznego ..... (pochodzenie: .....) z warzywami.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami" realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY

POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

5. W dawnych czasach polscy żołnierze uczyli się odwagi od dzielnych ..... (pochodzenie: .....) ze Wschodu.
6. W pociągu do Białegostoku przewożono dużo cennego ..... (pochodzenie: .....).

ĆWICZENIE 3.

Wstaw odpowiedni przyimek (*od, jak, w*) oraz podaj poprawną końcówkę dla słowa w nawiasie.

1. Polszczyzna różni się ..... (**język czeski**) ..... akcentem i brakiem długich samogłosek.
2. Podobnie .... (**język ukraiński**) ....., w polskim czasowniki odmieniają się przez osoby.
3. System adresatywny we Włoszech wygląda tak samo ..... (**język polski**) ..... – też używa się trzeciej osoby.
4. Gramatyka słowacka rozwijała się prawie tak samo ..... (**gramatyka polska**) ....., bo te języki to bliscy krewni.
5. Podobnie .... (**język hiszpański**) ....., Polacy mają silnie rozwinięty system „pan/pani”.
6. Wymowa tych trudnych głosek w moim kraju różni się ..... (**wymowa polska**) ..... tempem mowy.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY

POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

ĆWICZENIE 4.

Przekształć poniższe zdania potoczne na formy oficjalne.

1. Czy chcesz (ty – mężczyzna) napić się herbaty w studiu nagraniowym?

   .....

   .....

2. Gdzie kupiliście (wy – grupa mieszana) ten wielki słownik etymologiczny?

   .....

   .....

3. Czy możesz (ty – kobieta) na chwilę podgłośnić ten mikrofon?

   .....

   .....

4. Słuchajcie (wy – dwie kobiety) uważnie kolejnego fragmentu wywiadu.

   .....

   .....

5. Od jak dawna uczysz się (ty – mężczyzna) języka polskiego za granicą?

   .....

   .....

6. Czy zostawiliście (wy – grupa mieszana) już swój komentarz pod podcastem?

   .....

   .....

ĆWICZENIE 5.

Uzupełnij zdania słowem z ramki w odpowiedniej formie.

kość niezgody, matka Polka, jabłko niezgody, skrzydlate słowa

1. Profesor wyjaśnił, że termin „.....” historycznie pochodzi bezpośrednio z Iliady Homera.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY
POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

2. Pieniądze ze spadku stały się prawdziwą ..... w tej rodzinie i wszyscy się pokłócili.
3. Dawniej symbolem kobiety poświęcającej się dla rodziny była tzw. ....., co nawiązuje do wiersza Mickiewicza.
4. W mitologii greckiej to Parys podarował Afrodycie słynne ....., co wywołało wojnę trojańską.

ĆWICZENIE 6.

Napisz, jak poniższe idiomy brzmią w Twoim języku ojczystym, i przetłumacz je dosłownie na język polski.

1. Kość niezgody (przyczyna kłótni)
   W MOIM JĘZYKU: .....
   DOSŁOWNE TŁUMACZENIE NA POLSKI: .....
   .....
2. Matka Polka (kobieta poświęcająca się całkowicie dla dzieci)
   W MOIM JĘZYKU: .....
   DOSŁOWNE TŁUMACZENIE NA POLSKI: .....
   .....
3. Mówić prosto z mostu (mówić coś bezpośrednio)
   W MOIM JĘZYKU: .....
   DOSŁOWNE TŁUMACZENIE NA POLSKI: .....
   .....
4. Robić z igły widły (bardzo przesadzać)
   W MOIM JĘZYKU: .....
   DOSŁOWNE TŁUMACZENIE NA POLSKI: .....
   .....

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.

KARTA PRACY

POLKAst, odc. 6. *Polszczyzna na tle innych języków*

PRACA DOMOWA (DO WYBORU)

- **Wersja pisemna (felieton)**. Napisz krótki felieton (ok. 100–120 słów) pt. *Moje ulubione skrzydlate słowo lub zwrot grzecznościowy w języku polskim.*
- **Wersja badawcza**. Znajdź 2 inne polskie idiomy zwierzęce lub roślinne, podaj ich definicje i poprawne odpowiedniki w swoim języku ojczystym.

Scenariusze lekcji JPJO powstały w ramach projektu „Polski między językami” realizowanego na UwB ze środków NAWA.